

Помилка

Єлизавета Кардиналовська

Статистика була немилосердна.

Вузькі колонки цифр байдуже малювали трагічну картину повільного вимирання народу. Головаті й кволі діти, яких що-року народжувалося менше, відзначені рисами дегенерації, очевидячки, не могли забезпечити в майбутньому потрібний приріст населення. Цілковитий перевід загрожував сходовому поколінню, а неминучий тягар спадковости протягом віків отруював організм колись здорової раси, зробивши народ фізично недужим.

Кращі розуми країни і золото фінансистів були безсилі запобігти катастрофі...

Настав рік, коли холодною мовою цифр було названо число, що пролунало, як присуд.

Тоді вперше почули ім'я Ворна, ім'я людини, що явилася з півночі в цю засуджену країну. Тоді вперше побачили цю людину з рівним чолом генія і примруженими очима, що явилася сюди по славу так упевнено, як приходять до ювеліра по золоту дрібничку.

У серці країни, в кращому з її міст, Ворн замкнувся в своїй лабораторії, неприступній, мов фортеця. З ним невідступно був його асистент, білявий юнак з рухами автомата. І Ворн не шукав інших помічників.

Але Інгрід Дай, маленька й непокійна дівчина, прийшла до Ворна й запропонувала йому свою допомогу й знання, майже певна відмови. Скинувши на дівчину примруженими очима, Ворн трохи нахилив голову і неголосно сказав:

– Гаразд... Залишайтеся і працюйте.

Інгрід, приготувавши цілий запас переконуючих слів, що виявилися непотрібні, в першу мить розгубилася, але в другу вже всміхнулася і... лишилася.

В умовах виняткової замкнутості провадилося роботу в лабораторії Ворна. Мовчазність його не дозволяла Інгрід торкнутися жодного з тих питань, що сповнили її голову. Основна мета їхніх досвідів була незрозуміла їй. Безліч істот почварних і злиденних створили вони, штучно спаровуючи тварин, на взір неподібних одна на одну. Ці почвари гинули, і знову, і знову Ворн відновлював експерименти над іншими істотами.

Одного разу до лабораторії привезли малпу-самицю. Це був старанно обраний Ворном екземпляр з "малп'ячого містечка" на півдні країни. Після кількох тижнів спеціального режиму під уважним наглядом Ворна, тварині було зроблено нескладну операцію. І тоді Інгрід зрозуміла, яку роль належало виконати цьому приборканому звірю.

Малпа мала привести дитинча. Оточена винятковим піклуванням, вона проте нездужала і, здавалося, може вмерти, не виконавши щасливо початого завдання. Часто вона кашляла, хапаючи себе за груди цілком людським жестом, і тоді Інгрід гладила її голову і нашіптувала в плескате вухо ласкаві слова, що їх так багато знають жінки.

Час напруженого чекання точився поволі, але кінець вже був близький. Що-дня Інгред поспішала до лабораторії, боячися проґавити винятковий момент. Проте вона завжди запізнювалася, бо не тямала бути точною. Це був маленький світ, керований стихіями, катастрофами, землетрусами, всім тим, що не піддається дисципліні й не підлягає порядку. Випадки були за віхи на її шляху, а недосяжне – метою шляху. І їй здавалося, що це недосяжне, що сяяло найвищою зіркою, вона спіймає легко, мов дитячий м'ячик, саме тут, де холодний розум Ворна розтинає таємницю, як ланцет кроляче серце.

Був листопад – місяць, коли ночі довгі й манеться не розплющувати очей, щоб не бачити тьмяного дня за вікном.

А Інгред якраз сниться чудовий сон. Відчувши, що прокидається, не додивившись сну, вона щільніше заплющує очі, натягає на голову ковдру й вигадує кінець. Кінець виходить веселий і, швидко скочивши, вона починав одягатися. Інгред знає, що запізнилася, але є тисяча маленьких справ, які неодмінно треба зробити раніше, як піти. Вона обирає дві: зашиває подертий палець на рукавичці й прочитує шматок віршів, що уїдливо крутиться в голові й мучить загубленим рядком.

От так приблизно виглядав і цей ранок маленької асистентки Ворна Інгред Дан.

Цього ранку Інгред проте не запізнилася.

Вона увійшла до лабораторії і побачила, що Ворн і асистент його стояли біля операційного столу. На ньому безформною масою лежало велике коричняве тіло малпи.

Тварина здригалася від нестерпної муки, руки несамовито впивалися в край столу, намагаючись піднести знесилене тіло.

Ворн спокійно спостерігав вмираючу тварину, гидливо торкаючись кінцями пальців волохатої руки, мацаючи пульс. Судорожно стискаючись і завмираючи, трепетало звіряче серце. Потужний організм боровся із смертю, виконуючи великий закон продовження роду й даючи життя маленькій, загадковій істоті, що відбирала від нього рештки життєвих сил.

Інгред уміла орієнтуватися в неймовірніших становищах, її волосся було ще вогке від туману й очі блищали, але рухи не були квапливі.

Велике безпорадне тіло викликало в ній глибокий жаль і, не звертаючись ні до кого, вона сказала стиха:

– Невже ж вона вмере?

– Можливо, обоє вони вмруть, якщо це зараз не скінчиться, – і Ворн розтулив зведені вії, зазираючи в каламутні розширені зіниці.

Ту ж мить страшна судорога напруги скорчила тіло малпи й так само враз вона вгамувалася, може побачивши над собою рідне малп'яче обличчя. І тоді запищала манесенька скривавлена істота в руках Інгред.

– Людина, людське дитинча, – зворушено прошепотіла вона.

Ворн глянув на мізерне тільце. Плеската, наче розчавлена, мордочка морщилася й кривилася бридкими гримасками. Коротенькі ноженята з вузькими, як у малпи, ступенями були підібгані так, як звикли перебувати перед народженням. І проте ця

істота була безперечно людиною.

- Так... майже людина, - неуважно, мов би міркуючи про щось інше, сказав Ворн і відвернувся до нерухомого тіла малпи. Її серце вже не колотилося і холодні руки звисали долі.

Асистент щось старанно записував у розграфлену книгу.

Інгрід незвичним рухом притиснула до себе тремтяче малятко, несвідомо повторюючи рух матери, що захищає свою дитину.

У великій кімнаті, де все було таке чисте, біле, прозоре, де багато було скла, білого металу й білих тканин, неймовірно й недоладне здавалося первісне тіло малпи на операційному столі. А дві людини в білих халатах немов забули про маленьку істоту, засуджену ними на життя.

Цього дня Ворн вперше зрадив свою звичайну мовчазність. Голосом рівним, позбавленим інтонацій, він загомонів, не підкреслюючи жодним рухом слів, чому вони набули особливої ваги.

- Поки це лише досвід... Мета попереду. Ця маленька істота лише ланка в довгому ланцюзі таких істот. Так буде перейдено весь шлях від малпи через первісну людину до чудового типу класичної давнини... Стерти печать виродження з раси — от мета. Повернути втрачену пропорцію людського тіла, коли голова складала $\frac{1}{8}$ частину тулуба. Влити струмінь свіжої звірячої крові до зіпсованої протягом віків крові народу. Скинути ярмо спадщини, що сприяє виродженню... Поки ми будемо лише чекати, спостерігати й... мовчати, - останні слова Ворн сказав зовсім тихо, звузивши очі, наче в них пройшов сліпучий промінь.

З цього дня само собою сталося так, що дитинчам пеклувалася Інгрід.

Вона дала йому звичайне людське ім'я — Том. Вона охороняла його кволе життя з ласкавою дбайливістю, і поволі почуття глибокого жалю до малого замінилося справжньою ніжністю.

- Арвуде, погляньте, який він забавний, - казала Інгрід, звертаючись до юнака з рухами автомату.

І той бачив, що очі їй сяють. Він бачив у них потім відблиск справжньої любови, коли Том почав відзначати її прихід своєрідною гримасою, яку Інгрід звала усмішкою.

Минали дні, тижні, місяці.

Інгрід бачила, що боязка іскра свідомости починає жевріти в маленькому звіряті. Весь непочатий запас ніжності, настирливої дбайливості вона віддавала Тому. Цілі дні вона панькалася з ним, і Арвуд з огидою бачив, як тягнулися до неї малп'ячі лапки й бридка мордочка наближалася до її обличчя.

Інгрід спробувала награвати нескладні мелодії, і дитина вся розцвітала і, швидко спіймавши ритм, похитувалася на коротких ніжках, всією поставою виявляючи безмежне задоволення.

Том був незвичайно чулий до музики, і Інгрід, помітивши це, намагалася розвивати в ньому цю здібність. Музика впливала на нього цілком особливо. Він нахиляв голову з виразом майже свідомим, а коли Інгрід навмисно брала дисонуючі, фальшиві звуки, він

кривився і сердився.

– Я зроблю з Тома людину, ви побачите, Арвуде, він безперечно більше людина, ніж гадає Ворн.

А Ворн, не припускаючи помилки в своїй теорії, вважаючи Тома на три чверті твариною, спостерігав його із спокійною цікавістю вченого до рідкосного екземпляру.

Під холодним поглядом його прозорих очей Том весь зщулювався із звірячим страхом. Він ховався в куток, намагаючись сісти спиною до Ворна, і не лишалося й натяку на людське в цьому мізерному тільці, в цій малп'ячій позі, в круглих переляканих оченятах.

Ворн вимірював "лицевий кут", об'єм і будову черепа маленького Тома й порівнював його з черепами передісторичних людей, намагаючись визначити, до якої доби можна застосувати створений ним екземпляр.

Відвідини Ворна де-далі більше знепокоювали Інгрід. Вона бачила безкрай жак Тома перед ним, бачила, як усе людське зникає з його свідомості в присутності цієї байдужої людини. Інгрід підходила до Тома і ласкала його шерстке волосся, розуміючи неможливість врятувати його від цього катування.

– Так далі не можна, адже ви розумієте, Арвуде, що Ворн перетворює його на малпу.

Арвуд показував їй на похиле й вузьке чоло Тома.

– В такому черепі не можна збудити людської думки. Ворн правий. Його висновки непохибні...

Інгрід бачила, що ця людина закута в формулу наукових висновків, як стародавній лицар в панцирі, людське слово не досягає її серця.

Вона прохала Ворна на якийсь час звільнити Тома від його спостережень, вона казала про людську свідомість, що прокидалася в ньому, про його музичність. Ворн слухав з недбалою усмішкою.

– Музичність? – Так, це можливо. Музика приступна людині на найнижчому щаблі культури, вона приступна навіть тваринам. А розум? — О ні... бачите...

І Ворн показував на маленьку фігурку, що сиділа, зібгавшись між канапою і шахвою. Кінці зігнутих пальців рук спиралися в діл – ця поза була типічна для малпи. Інгрід прикусувала губу так, що на ній з'являлися краплинки крові. А примружені очі Ворна, завжди втоплені десь у далеч, здавалося, не бачили того, що коїлося біля нього.

Цього дня Інгрід довго ходила кімнатою, розгублена й заклопотана. Сонце кинуло через вікно мережану стежку до її ніг і запалило золотий серп мідяної дуги на великому глобусі в кутку кімнати.

І тоді їй здалося, що дракон на блакитному полі безмежних океанів, прикутий до південного материку, змахнув здійснитим крилом, готовий летіти. Інгрід спинилася, всміхнувшись своїй, ще в дитинстві створеній, фантазії, що так несподівано підказала прятуні.

Вона взяла на руки Тома, намагаючись, щоб він зрозумів, провела пучкою по блискучій поверхні глоба шлях, що перетяв мередіяни Атлантики — єдиний шлях до

порятунку.

Воли Ворн проходив улицею, за його спиною шепотіли:

- Це Ворн...

- Це той самий Ворн, що... - і називали якийсь з його дивовижних винаходів.

- Він зараз працює над тим, щоб удвічі збільшити людське життя ...

- Ах, ні, зовсім не те. Кажуть, що він зробив якусь істоту, що вміє ходити і все розуміє, як людина...

- Еге ж, вона працює з ним у лабораторії...

- Дурниця, кажу вам, дурниця! Ворн винайшов хемічний склад, що заміняє людську кров, і хоче в такий спосіб уздоровити людство.

- Ну?!

— Еге ж. З людини виточують її хору, отруєну кров, наповняють її жили цим складом, і людина міцнішає, звільняється від спадкових хороб і навіть забезпечується від пошестей...

- Неймовірно! А я чув...

І чутки, одна безглуздіша за другу, оплітали ім'я Ворна. А ця мовчазна людина проходила повз, байдужа до того, що про неї говорять.

Слава слідувала за ним, як слухняний, пес, і зрідка Ворн кидав йому коштовні зернята, видерті з скарбниці Нерозгаданого.

Але він був обережний. Він оголошував свої досягнення лише тоді, коли їх було остаточно перевірено, коли все було непохибно й безперечно.

Ніхто не мав доступу до його лабораторії, бо ніхто не мусив був знати про його шукання й неминучі помилки. Існування Тома було поки таємницею для всіх. Ворн готував цей винятковий сюрприз для людей, що чекали від нього мало не чуда.

І тому страшним ударом пролунало для нього повідомлення Арвуда.

- Поїхала, кажете ви? І забрала Тома?! Але навіщо? Куди?

Арвуд знав не більш за Ворна.

Кімната Інгрід з неохайно розкиданими речами свідчила про хапливість, кілька забутих іграшок Тома лежали в кутку... і більше нічого. Жодних вказівок, жодної записки.

Перша зморшка тонкою розколиною розкраяла чоло Ворну.

Це була загадка, яку не тямив розгадати розум ученого, що звик мати справу з точними даними науки, а хаос людської душі був для нього Гордієвим узлом.

- Дивно! Ви теж нічого не знали, Арвуде?

Арвуд знизав плечима й відвернувся з виразом розпуки, нічого не відповівши. І цей жест людського почуття був такий незвичайний для юнака зі стриманими рухами автомату, що Ворн глянув на нього незрозуміло.

- Ну, що ж, будемо чекати, - сказав він, і більше вони про це не балакали.

Вони чекали довго. Арвуд гадав, що Ворн, переконавшись в марності чекання, повторить досвід з малпою, але сталося так, що їхня праця в лабораторії звузилася до

розроблення вже встановлених положень, а кожний натяк Арвуда на потребу повторити експеримент зсував брови Ворна суцільною рисою.

... Вони чекали довго.

Час проклав сріблясту стежку в волоссі Ворна, і була незрозуміла його впертість у небажанні повторити спробу або, принаймні, оголосити досягнення. Іноді в його погляді з'являвся колишній вираз холодної самовпевненості, і він казав:

- Ми зробимо ще один блискучий фокус, Арвуде. Їм він може здатися за чудо, адже лише ради неможливого варт працювати...

Але щось згасло в ньому, і Арвуд бачив дрібні зморшки, що покарбували його чоло й натякали на безсилля думки.

Він не знав, про що неможливе казав Ворн. Він вийшов з лабораторії, ні об чім не думаючи й нічого не бажаючи. Порожнеча зробилася за його постійну ношу, важчу, ніж всякий людський тягар.

Блискання вогн, розкіш вітрин, гомінливий натовп і вир руху. Арвуд проходив крізь це, як людина, що йде через пустелю, де не треба дивитися праворуч і ліворуч, бо навколо та сама одноманітна порожнеча.

Він ішов, дивлячись уперед, і просто перед себе побачив на білому полотні афіші великі чорні літери, що сказали йому ім'я Томаса Дана. Це ім'я заступило йому шлях. Він задихнувся, стримуючи крик, і ще, і ще раз, не пізнаючи літер, перечитував дзвінке ім'я - Дан.

Афіша сповіщала про концерт Томаса Дана, що приїхав лише на два дні.

Нічого не гадаючи, нічого не сподіваючись, але невиразно боячися щось втратити, Арвуд купив квиток і ввійшов до концертної зали.

Заля вже була повна, і з усіх боків він чув ім'я Томаса Дана.

Сутулий юнак з дегенеративною потилицею казав, двозначно всміхаючись, до короткозорої дівчини:

- Не знаю, чи добрий піяніст Томас Дан, але кажуть, що підчас концерту гасять світло. З-за цього одного варт було прийти.

Проходив добродій з сивою панею.

- Я не йму віри таким сенсаціям. Ім'я Томаса Дана надто швидко уславилося, мабуть, про нього так само швидко забудуть...

- Але кажуть про нього дивно...

А поруч Арвуда білява дівчина казала до свого сусіди:

- Якщо 15 сонату він зіграє так, як ви - мені доведеться поділити своє серце...

- Він грає, як ніхто, рояль під його рукою - жива істота, і він робить з нею, що хоче...

Не відаючи чому, Арвуд повірив саме цьому молодому зворушеному голосу. Чекання незвичайного замкнуло його в трепетне коло.

Велику лампу згасили, а дві бокові залишали естраду в сутіні.

Зігнута чоловіча постать з опущеними руками, через що вони здалися якось дивно довгі, пройшла до роялю.

Заля вщухла.

З темного глибу линула густа й жива хвиля, сповнивши залю.

Музика грав речі, що їх Арвуд знав, як власне обличчя, але проте ледве пізнавав їх. Вони звучали, як переклад на чужу, незнану, але якось незбагненно зрозумілу мову. І від цієї своєрідної гри віяло вабливістю самотності, наче давно вивчена всіма мелодія вперше народжувалася під пальцями музики.

Арвуд не бачив у антракті жодного байдужого обличчя, а аплодисменти здалися йому більш щирі, ніж бувають вони звичайно.

Заля гула радісними вигуками:

– Томас Дан! Томас Дан!

Але на аплодисменти Томас Дай не вийшов.

Знову згасили світло, і силует зігнутої постати перейшов естрадою.

Зразу ж хаос бурхливих звуків завірюхою пролетів над головами пришиклых людей. Це найменше скидалося на музику. Ревіння казкового звіря, що вихопився на волю, ревіння перемоги й дикої пристрасти...

Але поволі, наче приборкуючи почвару, права рука зібрала звуки в струнку мелодію, і вони розлетілися з темряви, мов барвисті метелики. Арвуд почував їхній теплий дотик до свого чола, вони торкалися його рук і сідали на вії...

– А? Що ж це таке? – білява дівчина сіпала його за рукав. Арвуд глянув на неї безглуздо, а юнак гладив її волосся, вгамовуючи, як умів.

Хіба можна сказати, що це було?

Музика найменше від розуму, а музика Томаса Дана примушувала кожного, хто чув її, знайти в своїй душі прекрасніше, що в ній було.

І тому так сяли заплакані очі білявої дівчини, тому згасла двохзначна усмішка на устах дегенеративного юнака, тому обличчя Арвуда знайшло забутий в дитинстві вираз ласкавої лагідності.

Маленька рука лягла на його плече.

– Вже скінчено. Одягайтеся...

Білява дівчина стояла перед ним, усміхаючись. Арвуд забув подякувати їй, підвівся, мов сліпий, і вийшов, залишивши пальто самотно теліпатися на вішалці.

На ранок у лабораторії Арвуд був звичаєм мовчазний і незвичайно неуважний. Жодним словом він не натякнув про вчорашній концерт, хоча спогад про нього повсякчас повертався до нього і силует згорбленої постати з опущеними руками турбував його незрозумілим питанням — хто такий Томас Дан? Майже з острахом Арвуд думав, що Ворн теж міг бути на концерті й що це саме питання може примусити його піти до готелю, де зупинився музикант.

Цього ранку Арвуд був такий неуважний, що невдалим рухом ланцету при нескладній операції вбив маленьку тварину.

– Ви необережні, – сухо заважив Ворн, а Арвуд ладний був перетяти собі жилу, побачивши, як затріпотіло в смертельній судорозі скривавлене тільки звіряти. Йому здалося, що це його власне серце вмирає поруч з ним.

Арвуд не був мрійник. Його думка була прозора й тверда. Крізь неї він давився на світ, як дивиться шофер на дорогу крізь скло, що захищає його очі від пороху. Проте він не зберіг своїх очей. Блискучий порох засліпив їх, і тому так тремтіла його рука, коли він стукав у двері номера, що показала йому номерантка.

Двері розчинилися перед ним, як чужа душа, і, переступивши поріг, Арвуд зустрів двоє очей, що їх чекав ціле життя.

Інгрід протягнула йому руку так просто, немов вони бачилися вчора.

– Добре, що ви прийшли. Арвуде, ви були мені завжди другом.

Та Арвуд не знаходив у собі нічого, крім усмішки.

Вони пройшли повз дверей, відчинених до сусідньої кімнати, і, на мить спинившись, Арвуд побачив блискучу кришку роялю, підняту, мов щит, і біля розкритої клявіатури, на оббитому шкірою стільці, юнака в чорнім одязі. Обнявши однією рукою коліна, він притиснув зігнуті пальці другої до вуст і сидів нерухомо в глибокій задумі. Тонке сукно одягу обтягнуло напружені м'язи спини й рамен. Родену не довелося б шукати кращої натури для свого "Мислителя". Це було саме те зусилля народжуваної думки в примітивному мозку, так влучно схоплене славетним різб'ярем.

У невеличкій кімнаті Інгрід показала Арвуду на м'яке крісло.

– Хто такий Томас Дан?

— Мій син, – це було сказано із спокійною гордістю і не скидалося па жарт.

– Інгрід...

Вона всміхнулася його безнадійній спробі зрозуміти і, хвилюючись, похапливо й нескладно почала оповідати:

– Я дала йому своє ім'я, і для всіх, як і для мене самої, він мій син. Я хотіла зробити з нього людину, бо не могла ж я тримати його в себе, як кошеня.

– Ви розумієте, Арвуде, я, не вагаючись, втекла з ним, адже для Ворна він лише вдалий досвід, що його можна повторити ще скільки завгодно раз над іншими істотами, а для мене Том зробився людиною вже тоді, коли вперше всміхнувся з свідомою радістю.

А тепер – хто ж тепер скаже, що Том не людина?

Арвуд зробив рух, але вона не дала йому нічого мовити:

– Його обличчя? Хай в нього низьке вдавнене чоло й плескати вуха, в нього круглі широко розставлені очі. Але ви ж чули, як він грає? Тепер я не боюся нічого — Том має нагороду за жорстокість, заподіяну йому.

Якби ви знали, яке страшне було збудження в ньому свідомості потворности.

Він ріс цілком самотний, крім мене, він нікого не мав, бо я знала, що люди не приймуть його, як рівного, і намагалася звільнити його від карної муки.

Ми часто гуляли вдвох. Скажу вам правду, я зовсім забувала про його потворність. Він був мила слухняна дитина. Людська свідомість, боязка думка, такі крихкі в ньому, були мені особливо дорогі. Я знала, що необережність може зруйнувати все, як карточну хатинку. Мені здавалося, він іде над проваллям, де чатує на нього лихий звір з обличчям горілли... Це було моторошно, Арвуде, і я намагалася про це не думати.

Так от, ми гуляли в парку, і я обирала глухі стежечки. Було нам обом якось особливо добре. Том повеселішав. Він схопив мене за руку й крикнув — біжімо! Попереду висока золота купа піску. Ми злетіли на неї миттю, зупинилися, сміючись й тримаючись за руки... І тоді я побачила, що внизу довкола купи піску ціла зграйка дитинчат. Один хлопець у матроській блузці підводить голову, дивиться на нас і раптом підстрибує й кричить:

– Дивись, малпа!

Всі голови — русяві, чорні, кучеряві й голені — підводяться, як за командою, і з усіх боків вибухає галас:

– Малпа!

– Муштрована!

– Вдягнена!

– Дивіться, малпа!

З околишніх стежок біжить цілий натовп дитинчат і оточує нас. Том злякався, затремтів, тулячись до мене й не розуміючи, що сталося. Треба було діяти. Взявши його за руку, спокійно, як тільки можу, спускаюся з горба в галасливу юрбу й наказую дати нам шлях. Довкола ціла каша. Хлопець у матроській блузці метушиться найбільше. Він підскакує до Тома й хапає з голови його капелюха... І тоді вибухає дика сцена. Заверещавши, Том кинувся на хлопця, вживаючи всіх звірячих засобів, аж до нігтей. Від чепурної блузи полетіло шмаття, а дитинчата кинулися врозтіч. Том страшенно сильний, і я перелякалася, але хлопця врятувала, і ми втекли з парку, мов злочинці.

В той день я побачила, як Том, наблизивши до дзеркала обличчя, роздивляється себе з виразом здивовання й болю. Потім у розпачі затулив обличчя руками й впав головою на стіл... Я зрозуміла, що почалося найгірше. Так... найгірше і жахливіше. Маска Гвінплена була його прокльоном,* але проте то було людське обличчя, а що ви скажете про звіряче тіло і людську в ньому душу! Чи ж можна зробити більшу жорстокість ?

Арвуд відвернувся до вікна й дуже тихо сказав:

– Але ви сами, адже ви сами, Інгред, поглиблюєте її. Хіба малпа страждає від своєї потворности? Хіба вона заздрить людині? І нарешті чи ж хоче вона бути людиною? А ви примусили його хотіти того. Хто ж жорстокий, Інгред?

Він глянув на неї і тільки зараз побачив, що вона не слухає його. Вся витягнувшись, вона прислухалася до того, що творилося за дверима. Чийсь хриплий голос невиразно говорив:

... – Так це й є Томас Дан?.. знаменитий музика. Я так і знав, так і знав...

– Ворн! – скрикнув Арвуд, полотніючи, і кинувся до дверей.

На тлі чорної кришки роялю, піднятої, як щит, він побачив Тома, що притулювався до неї спиною. Його голова заховалася між зведених плечі, руки було притиснуто до грудей, а круглі очі, що глибоко сиділи під навислим вузьким чолом, перелякано й злісно дивилися на людину. То був Ворн.

– І ви гадали, Інгред, що цей одяг, це начісане волосся заховає малп'яче обличчя?

Ви зло пожартували, Інґред. Я знаю, що ця чорна шевелюра заховаю волохате малп'яче вухо...

Ворн ступив до Тома й протягнув руку до його волосся, щоб одхилити навислі на лице пасма. Але в цю мить, очеривши зуби, Том люто, по-звірячому загарчав і прищулився, як тварина, готова захищатися.

Ворн одсмикнув руку, а Інґред враз згадавши дику сцену з хлопцем, щойно розказану Арвуду, підбігла до Тома.

- Томе, не треба. Томе... Томе...

Том затремтів і поточився до її ніг.

Той саме страх, що примушував його в дитинстві ховатися в куток під холодним поглядом Ворна, сповнив тепер всю його істоту. Але до остраху приєдналася гостра звіряча злоба. Тільки дотик руки Інґред обеззброював його.

Він сперся зігнутими пальцями рук у діл і тихенько гарчав.

В ньому не було нічого людського.

Інґред зрозуміла, що це — кінець.

Сухими очима, де в глибу мигтів розпач, вона глянула в обличчя Ворна й голосом, що дзвенів болем, сказала:

- Навіщо ви це зробили?

Ворн погладив долонею чоло, і не відповівши ані слова, вийшов.

... Так скінчилася історія Томаса Дана, музики, що протягом одного місяця придбав славу. Про нього так само швидко й забули, і ніхто ніколи не довідався, що велика й люта тварина за ґратами клітки в Центральному Зоопарку колись примушувала їх бачити світ прекраснішим, ніж був він дійсно...

А сторожа Зоопарку бачили що-дня маленьку жінку під густим вуалем, що безстрашно підходила до клітки, і дивувалися покорі лютої малпи, що дозволяла ласкати свою шерстку гриву маленькій жіночій руці.

Ніхто ніколи не повторив досвіду, бо Ворн, того самого дня, знищивши всі свої наукові нотатки, зник з міста невідомо куди.

По-старому в країні народжувалися кволі діти з печаттю дегенерації, і статистика мертвою мовою цифр малювала шлях до загибелі.

Примітки

Науково-фантастичне оповідання Єлизавети Михайлівни Кардиналовської "Помилка" представлено тут за публікацією у харківському часописі "Нова генерація", у № 5 за 1928 рік. Збережено правопис того видання, котрий дещо відрізняється від сучасного (наприклад, замість "мавпа" – застаріле "малпа", замість "піклуватися" – "пеклуватися", "де-далі" замість "дедалі" і таке інше).

Маска Гвінплена була його прокльоном... – Гвінплен – персонаж роману Віктора

Гюго "Людина, яка сміється": чоловік з понівеченим обличчям.